

ปัญหาพิเศษ

เรื่อง

ความรู้และทัศนคติของชาวบ้านเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่
ต้นน้ำลำธารในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำห้วยหมากเหลี่ยม
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

VILLAGERS' KNOWLEDGE AND ATTITUDES TOWARDS
THE WATERSHED MANAGEMENT METHODS IN THE HUAY
MARGLIUM WATERSHED MANAGEMENT UNIT AREAS
MUANG DISTRICT, CHIANGRAI PROVINCE

โดย

นายเสริมยศ สมมัน

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการเกษตรและป่าไม้)

พ.ศ. 2540

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : ความรู้และทัศนคติของชาวบ้านเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ต้นน้ำลำธารในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำห้วยหมากเลี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ผู้วิจัย : นายเสริมยศ สมมัน

ชื่อปริญญา : วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการเกษตรและป่าไม้)

สาขาวิชาเอก : บริหารการเกษตรและป่าไม้

ประธานกรรมการที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ :

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนุผล)
.....

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความรู้และทัศนคติของชาวบ้านเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และปัญหาอุปสรรคของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำอย่างถูกต้องตามหลักปฏิบัติ ในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำห้วยหมากเลี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผู้ให้ข้อมูลคือหัวหน้าครอบครัวราษฎรที่อาศัยและทำกินในพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยจัดการต้นน้ำห้วยหมากเลี่ยม ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ตำบลดอยฮาง และตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 291 คน แยกเป็น 6 หมู่ ผู้ให้ข้อมูลได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) สำหรับเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบทดสอบเพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจ และแบบสอบถามรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของผู้ให้ข้อมูล เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ต้นน้ำ การรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ถึง 30 เมษายน 2540 ข้อมูลได้นำไป วิเคราะห์โดยคอมพิวเตอร์ ซึ่งใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science - SPSS/PC) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 99.00) เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 39 ปี ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ามูเซอ ส่วนมากไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน 9,067 บาทต่อปี และมีที่ดินถือครองเฉลี่ยครอบครัวละ 13 ไร่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยปลูกพืชไร่เป็นหลัก การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ส่วนใหญ่ได้จากแหล่งข่าววิทยุ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมหรือดู

งานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก่อน และไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมใดในชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่มีน้อย และเรื่องที่ติดต่อสวนมากเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับที่ดินทำกิน

ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้เกี่ยวกับหลักการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำลำธารเพื่อให้มีน้ำปริมาณพอเหมาะ คุณภาพของน้ำ รวมถึงมีความรู้เกี่ยวกับคุณประโยชน์ของป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำที่มีผลต่อปริมาณและคุณภาพของน้ำ, การใช้พื้นที่อย่างมีการอนุรักษ์ดินและน้ำ, โทษของไฟป่า และผลของการทำลายป่าต้นน้ำ อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนยังมีความรู้เกี่ยวกับหลักการดังกล่าวอย่างไม่ถูกต้องและดีพอที่จะสามารถดำเนินกิจกรรมอย่างมีการอนุรักษ์ที่ดีได้ แต่อย่างไรก็ตามผลการวิจัยพบว่ากลุ่มคนไทยพื้นราบมีแนวโน้มที่มีความรู้ประเด็นเหล่านี้มากที่สุด

สำหรับทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อเรื่องดังกล่าวในระดับดี กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลมองเห็นความจำเป็นในการรักษาทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ เอาไว้เพื่อลูกหลานในอนาคต และเห็นด้วยต่อการใช้ที่ดินที่ต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ บนพื้นที่ต้นน้ำและส่งผลกระทบต่อผู้ที่อยู่อาศัยในลุ่มน้ำตอนล่าง และเห็นด้วยที่จะต้องมีความรู้เพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำลำธารให้ถูกต้องต่อไป

ส่วนปัญหาและอุปสรรคของผู้ให้ข้อมูลในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำอย่างถูกต้องตามหลักการนั้น ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการจัดการ และสภาพทางเศรษฐกิจที่อยู่ในขั้นต่ำ ซึ่งเป็นแรงบีบบังคับให้ต้องสนใจเรื่องความอยู่รอดของครอบครัวเป็นอันดับแรก จึงกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยจำเป็นในการยังชีพ

ABSTRACT

Title : Villagers' Knowledge and Attitudes towards the Watershed
Management Methods in the Huay Marglium Watershed
Management Unit Areas, Muang District, Chiangrai Province

By : Sermyot Sommun

Degree : Master of Science (Agriculture and Forestry Administration)

Major Field : Agriculture and Forestry Administration

Chairman, Special Problem Advisory Board :

.....
(Associate Professor Dr.Numchai Thanupon)

.....
2 / Dec / 1997
.....

This research was conducted to examine knowledge and attitudes towards watershed management as well as problems and obstacles concerning proper watershed management methods of local people in the Huay Marglium watershed unit areas of Muang district, Chiangrai province. The data were collected between February 1 and April 30, 1997 by means of interview schedule from 291 family heads, belonging to 6 tribes and selected by stratified random sampling, of the villages under the responsibility of the watershed unit which covered Doi Hang and Huay Ghomphu sub-districts; and analyzed by using the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS/PC).

The results were as follows :

Most of the respondents (99.00 percent) were male, Buddhist, 39 years old on average, belonged to the Muser tribe, and had no formal education. The average income per household was 9,067 bath/year and their land holding was 13 rais perfamily on average. They were mainly engaged in agriculture, growing mostly field crops. Most of them obtained knowledge of conservation mainly through radio,

had no experience in any training or study tour concerning forest conservation, and did not join any social organization in the community. Their contact with forestry officers was infrequent and the topic was concerned with land for cultivation.

The respondents had a moderate level of knowledge of the following : principles of conservation and management of natural resources in watershed areas as well as forest influences for the optimum quantity and good quality of water ; soil and water conservation; disadvantages of forest fire; and effects of clearing the watershed forest. This implied that some respondents did not have proper and sufficient knowledge of conservation practices. However, local lowland people had good knowledge of these aspects.

In the aspect of natural resources management and environmental conservation, most of the respondents had the positive attitudes. This indicated that they realized the necessity of soil, water, and forest conservation for future generations. They agreed that they had to be responsible for the impacts of all activities in the watershed and the effects on the people in the lower areas. They also agreed that they should have more knowledge of proper watershed management.

In terms of their problems concerning proper watershed management methods, the respondents stated that they did not have enough knowledge and understanding of watershed management principles and that the economic pressure caused them to do everything for the survival of their families.